

KS. RYSZARD TOMCZAK

Paradyż

TIPOLOGIA CUDÓW JEZUSA W ŚWIETLE WSPÓŁCZESNEJ LITERATURY TEOLOGICZNEJ

W ponad 60 perykopach czterech Ewangelii znajduje się około 36 opisów cudów Jezusa i 12 wzmianek o Jego cudownej działalności (tzw. *summaria*)¹. Klasyfikacja cudów może być dokonywana według różnych kryteriów. W myśl klasycznego rozróżnienia cuda dzielono na dokonywane na osobach (uzdrowienia, egzorcyzmy, wskrzeszenia zmarłych) i na elementach natury (morze, wiatr, chleb, wino, ryby)². Rozróżnienie to budzi jednak wątpliwości, ponieważ w konsekwencji wszystkie cuda skierowane są do człowieka i z nim się wiążą. Takie zastrzeżenie nie dotyczy tradycyjnej klasyfikacji cudów na uzdrowienia i wskrzeszenia, egzorcyzmy oraz cuda wobec natury. Klasyfikację tego rodzaju przyjmuje także wielu współczesnych autorów, np.: W. Manson, A. Vögtle, A. J. Schierse, O. Hofis, J. Blank, A. Groot, A. Läpple, F. Rienecker, K. H. Schelkle, J. Kudasiewicz, E. Kopeć, W. Hładowski, J. Myśków³ Niektórzy

¹ R. H. F u l l e r. *Die Wunder Jesu in Exegese und Verkündigung. Theologische Perspektiven zur gegenwärtigen Problemlage*. Düsseldorf 1967 s. 18 n.; J. K u d a s i e w i c z. *Teologia Ewangelii synoptycznych*. T. 1: *Teologia Nowego Testamentu*. Lublin 1986 s. 38. Rozbieżność liczby cudów przyjmowanych przez autorów jest duża, np. F. Rienecker (*Wunder*. W: *Lexikon zur Bibel*. Hrsg. von F. Rienecker. 7. Aufl. Wuppertal 1972 s. 1545) mówi o 41 cudach, J. R. Armogathe (*Cud jako skuteczny znak miłosierdzia*. *Comp* 54: 1989 nr 6 s. 43) – 40, H. D. Betz (*Jesus als göttlicher Mensch*. W: *Wunderbegriff im NT*. Hrsg. von A. Suhl. Darmstadt 1980 s. 420-422) i X. Léon-Dufour (*Structure et fonction du recit de miracle*. W: *Les miracles de Jesus*. Paris 1957 s. 306) – 43; A. Läpple (*Od egzegezy do katechezy*. *Nowy Testament*. Warszawa 1986 s. 373 n.) – 35; A. Suhl (*Die Wunder Jesu*. W: *Der Wunderbegriff im NT* s. 485 n.) redukuje liczbę cudów do 30.

² P. H. M e n o u d. *Die Bedeutung des Wunders nach dem Neuen Testament*. W: *Der Wunderbegriff im NT* s. 286; A. G e o r g e. *Les miracles de Jesus dans les Evangiles Synoptiques*. LeV 33: 1957 s. 9 n.

³ W. M a n s o n. *Bist Du der da kommen soll? Das Zeugnis der drei ersten Evangelien von der Offenbarung Gottes in Christo unter Berücksichtigung der Formgeschichte*. Zürich 1952

autorzy (np. R. Pesch, R. H. Fuller, H. Küng, A. Kolping, W. Kasper, E. Schillebeeckx, J. Gnilka, H. Waldenfels i in.)⁴ uznają za historyczne tylko egzorcyzmy i niektóre uzdrowienia, jednak w swoich rozważaniach omawiają również inne grupy cudów przypisanych Jezusowi, jak np. większość uzdrowień, wskrzeszenia, cuda nad naturą.

Klasyfikację cudów można dokonywać również na płaszczyźnie funkcji, kompozycji, paradygmatu⁵ S. Schille dzieli cuda, koncentrując się na pełnionych funkcjach. Według niego wszystkie opowiadania o cudach należą do gatunku mów misyjnych; dzielą się one na egzorcyzmy i opowiadania o cudach, które wskazują na Jezusa, oraz legendy misyjne odnoszące się do istniejącej gminy. W ramach tych ostatnich autor wymienia legendy związane z założeniem gminy (niewidomy Bartymeusz) oraz legendy związane z określonym terytorium (Syrofenicjanka)⁶

Jeśli podstawę podziału stanowi kompozycja sceny, wówczas – zdaniem M. Dibeliusa – można mówić o paradygmatach i nowelach, w których dostrzega on kazania lub opowiadania. R. Bultmann zalicza wszystkie rodzaje cudów – w tym apoftegmaty – do gatunku tzw. Wundergeschichte⁷

W podziałach na płaszczyźnie paradygmatycznej dokonuje się syntezy różnorodnych motywów lub kombinacji motywów, przyjmując przy tym różne

s. 59 n.; A. V ö g t l e. *Wunder*. LThK X 1259; F. J. S c h i e r s e. *Cudy unaoczniają i potwierdzają roszczenia Jezusa*. W: *Dlaczego wierzymy?* Oprac. J. Klenowski. Warszawa 1969 s. 220-223; O. H o f i u s. *Wunder*. W: *Theologisches Begriffs Lexikon zum Neuen Testament*. Hrsg. von L. Coenen i in. Bd. 2. 3.Aufl. Wuppertal 1971 s. 1449 n.; J. B l a n k. *Jesus von Nazareth*. Freiburg 1972 s. 68; A. G r o o t. *Das Wunder im Zeugnis der Bibel*. Salzburg 1965 s. 33; L ä p p l e. *Od egzegezy do katechezy* s. 373 n.; R i e n e c k e r. *Wunder*. W: *Lexikon zur Bibel* s. 1545; K. H. S c h e l k l e. *Teologia Nowego Testamentu*. T. 2: *Bóg był w Chrystusie*. Warszawa 1984 s. 79-95; E. K o p e ć. *Teologia fundamentalna*. Lublin 1976 s. 147; K u d a s i e w i c z. *Teologia* s. 38; W. H l a d o w s k i. *Zarys apologetyki*. Warszawa 1980 s. 149. A. Suhl (*Die Wunder Jesu* s. 485 n.) tworzy piątą grupę: „Speisungswunder” powstała z dwóch opowiadań o nakarmieniu tłumu.

⁴ R. P e s c h. *Jesu ureigene Taten? Ein Beitrag zur Wunderfrage*. Freiburg 1970 s. 15-134; F u l l e r. *Die Wunder* s. 46 n.; H. K ü n g. *Die Gretchenfrage die christlichen glauben? Systematische Überlegung zum neutestamentlichen Wunder*. ThQ 152: 1972 s. 215-219; A. K o l p i n g. *Fundamentaltheologie*. Graz 1985 s. 447-457; W. K a s p e r. *Jezus Chrystus*. Warszawa 1983 s. 85-87; E. S c h i l l e b e e c k x. *Jesus. Die Geschichte von einem Lebenden*. Freiburg–Basel–Wien 1975 s. 160-175; H. W a l d e n f e l s. *O Bogu Jezusie Chrystusie i Kościele dzisiaj*. *Teologia fundamentalna w kontekście czasów obecnych*. Katowice 1993 s. 243-246.

⁵ Zob. G. T h e i s s e n. *Urchristliche Wundergeschichten. Ein Beitrag zur formgeschichtlichen Untersuchungen der synoptischen Evangelien*. Gütersloh 1974 s. 90-94.

⁶ *Die urchristliche Wundertadition. Arbeiten zur Theologie* 1129. Stuttgart 1967 s. 24-27.

⁷ Argumentację, przykłady i literaturę podaje Theissen (*Urchristliche Wundergeschichten* s. 91).

punkty wyjścia opowiadań o cudach (dopełnienie, podmiot, dynamizm akcji między podmiotem a dopełnieniem). Rozróżnienia opowiadań o cudach według ich dopełnień dokonali R. Bultmann i H. van der Loos. Wyróżnili oni cuda w zakresie naturalnym i ludzkim; w zakresie tematów: natura i człowiek przeciwstawialiby się sobie. Obiekty te podlegają dalszym podziałom według przedmiotów (chleb, ryba, jezioro itd.) i osób (niewidomi, chromi, trędowaci itd.)⁸. Przy przyjęciu punktu wyjścia podmiotu cudów T. A. Burkill⁹ odróżnia cuda dokonywane bezpośrednio przez Boga (zmartwychwstanie) i przekazywane przez człowieka. Do zakresu cudów przekazywanych przez człowieka autor zalicza egzorcyzmy i nieegzorcyzmy oraz cuda w zakresie ludzkim i naturalnym. Ta ostatnia klasyfikacja jest wyraźnie nierozłączna, gdyż istnieją egzorcyzmy w zakresie ludzkim i naturalnym, np. uciszenie burzy. Dynamizm akcji między podmiotem a dopełnieniem występuje dość wyraźnie w podziale zaproponowanym przez G. Dellinga¹⁰. W nawiązaniu do całej tradycji różnych cudów autor odróżnia uzdrowienia, prodigia, objawienia, dowody (w których charakter nadprzyrodzony zostaje uzasadniony przez człowieka), ocalenia, kary. Dynamizm akcji występuje na pierwszym planie: ratowanie, karanie, uzdrawianie.

Dyskusja na temat typologii ewangelijnych cudów trwa. Źródeł różnych podziałów należy szukać głównie w nieustannie rozwijających się naukach biblijnych, które dają nowe impulsy do teologiczno-fundamentalnej interpretacji Jezusowych dzieł. Współczesna egzegeza, a za nią teologia fundamentalna, wskazuje na rozmaite funkcje cudu (objawieniowa, chrystologiczna, soteriologiczna, eklezjotwórcza itd.) oraz motywy (potrzeby ludzkie, przeszkody, opis sceny), które wywierają wpływ na typologię dzieł Jezusa. Tradycyjny podział jest już niewystarczający, a przy tym nie oddaje w pełni topiki ewangelijnych cudów. Na uwagę zasługuje dzieło G. Theissena¹¹ uwzględniające przy klasyfikacji cudów Jezusa naturę więzi powstającej pomiędzy taumaturgiaem i odbiorcą cudu oraz motywy dokonywania cudów zespolone wokół pojęcia „granicy” czy „ograniczenia” rozumianego i doświadczanego jako zło. Naruszenie tej „granicy” staje się wydarzeniem-cudem. Autor wyodrębnił następujące

⁸ R. B u l t m a n n. *Die Geschichte der synoptischen Tradition*. 4. Aufl. Göttingen 1964 s. 238 n.; H. van der L o o s. *The Miracle of Jesus*. Leiden 1968 s. 194 n.; por. T h e i s s e n. *Urchristliche Wundergeschichten* s. 92.

⁹ *The Notion of Miracle with special to St. Mark's Gospel*. ZNW 50:1959 s. 43 n.

¹⁰ *Zur Beurteilung des Wunders durch die Antike*. „Studien zum Neuen Testament und zum hellenistischen Judentum”. Berlin 1970 s. 55 n.

¹¹ *Urchristliche Wundergeschichten* s. 93-120. R. Bartnicki (*Ewangelie w analizie strukturalno-semiotycznej*. Warszawa 1992 s. 43 n.) omawia dzieło G. Theissena, wskazując na nowsze podejście do formy literackiej.

grupy cudów: egzorcyzmy, uzdrowienia, legitymacje, ocalenia, dary, cuda-normy. Podział ten w zasadzie jest coraz częściej przyjmowany w literaturze¹². Przy klasyfikacji cudów dominującą rolę pełni motyw antropologiczny: osoba będąca w różnych potrzebach. Ten motyw wskazuje na cuda według znaczenia: chorzy – uzdrowienia, zmarli – wskrzeszenia, opętani – egzorcyzmy, zagrożenia egzystencjalne – ocalenia, potrzeby życiowe – dary, potrzeba nowych idei – legitymacje. Podział ten, chociaż nie jest w pełni rozłączny, zresztą żaden nie spełnia tego warunku, jest zadowalający z punktu widzenia egzegezy biblijnej badającej treść i intencje autorów biblijnych zawartych w opowiadaniach o faktach cudownych. Wyakcentowanie osobnej grupy cudów-legitymacji nie jest równoznaczne z przyznaniem im jedynie funkcji motywacyjnej. Zabieg tego rodzaju byłby powrotem do dawnego rozumienia funkcji argumentacyjnej cudu jako zdarzeniu zewnętrznym w stosunku do faktów zbawczych. Współczesna teologia fundamentalna odcina się zdecydowanie od takiego rozumienia funkcji motywacyjnej. Każdy cud – jak słusznie podkreśla M. Rusecki¹³ – pełni funkcję motywacyjną; cuda-legitymacje pełniłyby ją w sposób bezpośredni.

Uwzględniając podstawowe kwestie ewangelijnych cudów, a mianowicie: istotę, funkcję, motywy oraz relacje Cudotwórcy do odbiorcy cudu, przyjmuje się następującą typologię czynów Jezusa: egzorcyzmy – 6, uzdrowienia – 20, wskrzeszenia – 3, legitymacje – 2, ocalenia – 1, dary – 4¹⁴

1. Wypędzanie złych duchów, czyli egzorcyzmy, należą do najpewniejszych zdarzeń pod względem historycznym. Znajdują się w źródle Q oraz w Ewangelii św. Marka¹⁵. Zdaniem wielu autorów¹⁶ istnieje duże podobieństwo

¹² Najczęściej z tej klasyfikacji autorzy nie przyjmują jako osobnej grupy „cuda-normy” J. Imbach (*Wunder. Eine existenzielle Auslegung*. Würzburg 1995 s. 25-27) do podziału Theissena dodaje grupę cudów poświadczających (Beglaubigungswunder), np. zaciemnienie słońca, trzęsienie ziemi po śmierci Jezusa, wniebowstąpienie.

¹³ *Wierście moim dziełom. Funkcja motywacyjna cudu w teologii XX wieku*. Katowice 1988 s. 96.

¹⁴ Podział ten przyjmują m.in.: A. Steiner (*Wundergeschichten als literarische Gattung*. W: A. Steiner, V. Weymann. *Wunder Jesu*. Zürich-Köln 1978 s. 31-34), Léon-Dufour (*Structure et fonction* s. 306-313), R. Latourelle (*Miracle. Dictionnaire de théologie fondamentale*. Red. R. Latourelle, R. Fisichella. Montreal-Paris 1992 s. 848 n.), J. Gnilka (*Jesus von Nazaret. Botschaft und Geschichte*. W: *Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament*. Supplementband. Freiburg 1990 s. 118-141), Rusecki (*Wierście* s. 96), R. Schnackenburg (*Die Person Jesu Christi im Spiegel des vier Evangelien*. W: *Herders theologischer* (Freiburg 1993) s. 36-45). Autorzy ci łączą uzdrowienia ze wskrzeszeniami. T. Hergesel (*Jezus Cudotwórca*. Katowice 1987 s. 163-176) do tradycyjnego podziału na cztery grupy dołącza grupę cudów tzw. Opatrzności (Geschenkswunder=cuda jako dary), np. obfity połów ryb, znalezienie dwudrachmy.

¹⁵ P e s c h. *Jesu ureigene Taten?* s. 15 n.; M. Z e h r e r. *Das Problem der Wunder Jesu*. ThPQ 122:1974 s. 238-241; K o l p i n g. *Fundamentaltheologie* s. 445 n.; M. C z a j k o w-

między egzorcyzmami a uzdrowieniami. Ich źródło jest upatrywane we wspólnej przyczynie – w działalności szatana¹⁷. Dlatego ewangeliści podkreślają, że Jezus uzdrawiał opętanych i wyrzucał złe demony (por. Mk 1, 23 n.; 5, 6; Łk 6, 18). Jednak oddzielenie egzorcyzmów od uzdrowień jest konieczne¹⁸, o czym świadczą choćby tzw. summaria (Mk 1, 32 n.; Łk 6, 18 n.; 7, 21; 13, 32) i wtórne zakończenie Ewangelii Marka, w którym egzorcyzmy wymienia on samodzielnie, a przy tym oddziela je od charyzmatów (Mk 16, 17 n.)¹⁹.

W Nowym Testamencie opisane są liczne uzdrowienia opętanych. Według H. Muszyńskiego opętaniem w rozumieniu Nowego Testamentu jest „całkowite opanowanie człowieka przez złego ducha, który zamieszkując w człowieku poddaje go w pełni pod swoją władzę, tak że człowiek traci niejako własną osobowość, a w jej miejsce wstępuje upersonifikowana moc złego ducha, która opanowuje wszystkie władze człowieka, a następnie przez niego przemawia i działa (por. Mk 1, 24; Mt 8, 29; Łk 4, 34; Dz 19, 15)”²⁰.

Ewangeliści przekazali nam sumaryczne i szczegółowe opisy Jezusowych uzdrowień opętanych, do których należą: uzdrowienie człowieka opętanego przez ducha nieczystego w synagodze w Kafarnaum (Mk 1, 23-28; Łk 4, 31-38), uzdrowienie opętanego (Mk 5, 1-20; Łk 8, 26-39) lub opętanych z Gerazy (Mt 8, 28-34), uzdrowienie córki Syrofenicjanki (Mk 7, 24-30; Mt 15, 21-28), uzdrowienie epileptyka (Mk 9, 14-28; Mt 17, 14-20; Łk 9, 37-44) oraz człowieka, który był jednocześnie ślepy i niemy (Mt 12, 22-29)²¹. W Nowym

s k i. *Sens antropologiczny czy teologiczny synoptycznych cudów Jezusa*. W: *Warszawskie studia biblijne*. Warszawa 1976 s. 72 n.

¹⁶ C. K. Barret (*The Gospel according to St. John*. London 1956 s. 338), Bultmann (*Die Geschichte der synoptischen Tradition* s. 174), Pesch (*Jesu ureigene Taten?* s. 15-34), Theissen (*Urchristliche Wundergeschichten* s. 94 n.), G. Delling (*Das Verständnis des Wunders im Neuen Testament*. W: *Der Wunderbegriff im Neuen Testament* s. 308), P. Ternant (*Cud. II: w życiu Jezusa*. W: *Słownik teologii biblijnej*. Red. X. Léon-Dufour. Poznań 1973 s. 167 – dalej cyt.: STB), H. Muszyński (*Uzdrowienia opętanych*. „Studio lectionem facere”. Red. S. Łach i in. Lublin 1980 s. 160), Hergesel (*Jezus Cudotwórca* s. 78-141), Rusecki (*Wierzenie* s. 199), Schnackenburg (*Die Person Christi* s. 36-45) i inni.

¹⁷ Na określenie istot demonicznych użyte zostały terminy: szatan, demon, zły duch. Na temat stosunku Jezusa do szatana zob.: J. F. I i s. *Jezus wobec „Złego” Refleksje nad wybranymi tekstami Nowego Testamentu*. W: *Z zagadnień dobra i zła według Biblii*. Red. J. Flis. Lublin 1990 s. 89-104.

¹⁸ Burkill uważa egzorcyzmy za grupę cudów samodzielnych i niezależnych (*The Notion of Miracle* s. 43 n.).

¹⁹ Zob. *Ewangelia według św. Marka*. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz. Oprac. H. Langkammer. Poznań–Warszawa 1977 s. 361. PSNT III/2.

²⁰ *Uzdrowienia* s. 159.

²¹ Do egzorcyzmów należy również wzmianka o Marii z Magdali, z której Jezus wyrzucił „siedem złych duchów” (Mk 16, 9; Łk 8, 2).

Testamencie można podzielić opętania na zbiorowe i indywidualne w zależności od objęcia nimi większą liczbą ludzi (np. Mk 1, 32-34; Mt 8, 16; Łk 4, 41) czy też pojedynczych osób (Mk 5, 2; Mt 12, 22; Łk 4, 33).

Uzdrowienia opętanych zacieśniają się wyłącznie do Nowego Testamentu. Przekonanie o pejoratywnym działaniu złych duchów Nowy Testament przejawia z judaizmu będącego pod wpływem demonologii babilońskiej i perskiej, z którą Żydzi spotkali się podczas niewoli. Świat starożytny, w tym judaizm, przypisywał szatanowi istniejące zło, grzech, chorobę, a nawet śmierć²². Także Stary Testament uważał wszelki rodzaj choroby za wyraz panowania szatana nad człowiekiem; uzdrowienie jest równocześnie uwolnieniem od grzechu i od szatana²³.

W całym świecie starożytnym czarownicy, kapłani, lekarze, a także różne religie jako skuteczny środek przeciwko złym duchom stosują egzorcyzmy²⁴. Również i Jezus je dokonywał, ale nadał im zupełnie nowe znaczenie: służyły one proklamacji królestwa Bożego. Jezusowe działanie wyrażone w egzorcyzmach zmierzało do pokonania szatana i zniszczenia jego królestwa w celu budowania królestwa Bożego (por. Mt 12, 28; Łk 11, 20). Stąd różnica między egzorcyzmami Jezusa a egzorcyzmami innych polegała nie na sposobie ich dokonywania, ale na wyjątkowej i niepowtarzalnej ich interpretacji²⁵. Opisy uzdrowień opętanych są istotną częścią zbawczego dzieła Mesjasza. Ewangelicści dostrzegają w nich wypełnienie prorocत्व Starego Testamentu (por. Mt 8, 17; 12, 18-21); są one znakiem czasów mesjańskich, czyli obecności królestwa Bożego, znakiem zbawienia. Gdy Bóg wprowadza swoją władzę, wtedy następuje jednocześnie załamanie się szatana i nastają czasy sądu nad nim. Obrazowe słowa, jakie wypowiedział Jezus: „Widziałem szatana, spadającego z nieba jak gołębicę” (Łk 10, 18), wskazują na rzeczywiste nadejście królestwa Bożego oraz pokonanie szatana. Jezus interpretował swoje egzorcyzmy jako początek końca panowania szatana²⁶.

²² P. G r e l o t. *Les miracles de Jesus et la demonologie Juive*. W: *Les miracles de Jesus* s. 60; W. W i s k i r c h e n. *Dämon*. W: *Praktisches Bibellexikon*. Freiburg 1969 s. 181; K o l p i n g. *Fundamentaltheologie* s. 451; J. B. B r u n o n, P. G r e l o t. *Demony*. STB s. 204 n.

²³ Na związek choroby z szatanem jeszcze wyraźniej wskazuje logion Jezusa dotyczący kobiety cierpiącej na artretyzm, „którą szatan więził osiemnaście lat” (Łk 13, 16). Uwolnienie jej z tych więzów jest jednocześnie zwycięstwem nad szatanem.

²⁴ Zob. B u l t m a n n. *Die Geschichte der synoptischen Tradition* s. 223-260; van der L o o s. *The Miracles of Jesus* s. 117-138; O. W e i n r e i c h. *Antike Heilungswunder*. 2. Aufl. Berlin 1969 s. 195-201.

²⁵ K o l p i n g. *Fundamentaltheologie* s. 445; K a s p e r. *Jezus Chrystus* s. 93; C z a j k o w s k i. *Sens antropologiczny* s. 72.

²⁶ „Jesus interpretiert seine Exorzisten als den Anfang vom Ende des Satansherrschaft” (F u l l e r. *Die Wunder* s. 47).

Wymownym, choć negatywnym świadectwem mocy objawiającej się w Jezusowej działalności były wyznania opętanych skierowane do Jezusa: „Przy-szedłeś nas zgubić” (Mk 1, 24; Łk 4, 34). Przy tym wroga postawa demonów wobec Jezusa świadczy o wielkości i pełni Jego mocy nad złymi duchami (Mk 1, 23 n.; 9, 26). Egzystencja demonów została zagrożona. Rozstrzygające zwycięstwo Jezusa nad szatanami dokonało się „mocą Ducha Bożego” (Mt 12, 28; Łk 11, 20). Była to ta sama moc, która nadała Jego słowu siłę, a która słuchaczy wprowadziła w zdumienie (Mk 1, 22)²⁷ Właściwie odczytali Jezusową działalność świadkowie uzdrowienia opętanych: „Co to jest? Nowa jakaś nauka z mocą. Nawet duchom nieczystym rozkazuje i są Mu posłuszne” (Mk 1, 27). Niewątpliwie ważną treść zawierają wyznania opętanych: „Wiem, kto jesteś – Święty Boży” (Łk 4, 34) lub nawet „Ty jesteś Synem Bożym” (Łk 8, 28). Są one o tyle cenne, że wypowiadają je złe duchy, których nie można posądzić o kompromis wobec Jezusa²⁸.

Egzorcyzmy ukazują, że Jezus jest mocniejszy od szatana, uwalnia człowieka od wrogiej mocy (Mk 3, 27; Łk 11, 22), z której on sam nie jest w stanie się wyzwolić. To zwycięstwo nad mocą zła nie polega jedynie na sporadycznych wtargnięciach Jezusa w moc szatana, lecz na manifestacji wkraczającego czasu zbawienia i rozpoczynającego się zniszczenia złego ducha. Konkretnie, jednostkowe wyrzucanie przez Jezusa złego ducha jest już proleptycznie urzeczywistnieniem godziny, w której szatan zostanie totalnie pozbawiony swojej mocy. Tam, gdzie jest Chrystus, tam moc szatana została złamana²⁹ Aczkolwiek w dziele Chrystusa dokonał się decydujący sąd nad złym duchem, to jednak w dalszym ciągu walka z nim trwa i trwać będzie aż do dnia sądu Bożego. Pierwotne gminy chrześcijańskie były tego świadome, pamiętając przy tym przestrozę: „Bądźcie trzeźwi! Czuwajcie! Przeciwnik wasz, diabeł, jak lew ryczący krąży szukając kogo pożreć” (1 P 5, 8).

2. Uzdrawienia chorych pod względem liczby opisów cudów biblijnych wysuwają się na czoło wszystkich dzieł dokonywanych przez Jezusa. Autorzy nie są zgodni co do liczby Jezusowych uzdrowień. Źródeł niezgodności należy szukać przede wszystkim w różnych podziałach cudów Jezusa, w których uzdrawienia nie zawsze stanowią samodzielną grupę³⁰. Przykładowo

²⁷ G r o o t. *Das Wunder* s. 49.

²⁸ Tamże s. 47; M u s z y Ń s k i. *Uzdrowienia* s. 163.

²⁹ J. J e r e m i a s. *Neutestamentliche Theologie*. Bd. 1: *Die Verkündigung Jesu*. Gütersloh 1971 s. 99; K u d a s i e w i c z. *Teologia* s. 44.

³⁰ Theissen (*Urchristliche Wundergeschichten* s. 98), Kudasiwicz (*Teologia* s. 38), Hergesel (*Jezus Cudotwórca* s. 78, 108) zaliczają wskreszenia zmarłych i uzdrowienia do jednej grupy cudów Jezusa.

H. D. Betz wylicza 12 uzdrowień, A. Suhl – 16, a A. Läpple – 17³¹. Obok relacji o zbiorowych uleczeniach, które mówią o „rozmaitych chorobach” (Mk 1, 34), chodzi najczęściej o takie choroby, jak gorączka (Mk 1, 30 n.), paraliż (Mt 8, 5), krwotok (Mk 5, 25), trąd (Łk 17, 12), ślepotą (Mk 10, 46; Mt 9, 27), puchlina wodna (Łk 14, 2), artretyzm (Łk 13, 11) itd.

W czasie publicznej działalności Jezus wiele razy spotyka chorych. Odrzucając tradycyjną interpretację choroby, jakoby była ona ciasno pojmowaną zapłatą za grzechy (por. J 9, 2 n.), Jezus widzi w niej zło, które przytłacza człowieka, znak potęgi szatana wobec człowieka (por. Łk 13, 16). Jezus wobec chorych, którzy przychodzą do Niego, stawia jeden warunek: wiarę (por. Mk 5, 36; Mt 9, 28). W kontekście niektórych cudów uzdrowień Jezus podkreśla decydującą rolę wiary, np. kobieta cierpiąca na krwotok – Mk 5, 34, Kanańka – Mt 15, 28, Samarytanin – Łk 17, 19³². O jaką wiarę chodzi? Zdaniem M. Czajkowskiego chory musiał wierzyć, że „Bóg jest w Jezusie, dla niego, dla chorego. Musiał przyjąć – przynajmniej wstępnie – Dobrą Nowinę. Musiał się zbliżyć do bliskości Boga. Cud nie był celem, lecz środkiem. Zbawczym środkiem”³³.

Odpowiedź Jezusa na pytanie Jana Chrzciciela (Mt 11, 5; Łk 7, 22) wskazuje, że zapowiedziane w Starym Testamencie zbawienie staje się „dziś” obecne³⁴. Przy tym Jezus odrzucił wyrocznie, które kładły nacisk na groźną stronę końcowych czasów: pomstę i gniew Boga, a uwypuklił te, które podkreślały Jego dobroć i miłosierdzie. W ten sposób Jezus określił swoją działalność mesjańską nie tyle jako sędzia, ile jako Mesjasz pełen miłosierdzia, którego zadaniem jest przywracanie zdrowia duszy i ciała³⁵. Cudowne uleczenia Jezusa są antycypacją stanu doskonałości, którą ludzkość osiągnie w królestwie Bożym. Mają one także wymiar symboliczny w odniesieniu do czasu działalności Jezusa. Uzdrawienie chorego ma charakter symboliczny; Jezus odpuszcza grzechy paralitykowi, a chcąc pokazać, że ma władzę to czynić, uzdrawia go (Mk 2, 1-12). Podobne znaczenie cudów-znaków występuje w IV Ewangelii. Uzdrawienie chromego nad sadzawką Betesda oznacza dokonany przez Jezusa czyn ożywienia (5, 1-15), a przywrócenie wzroku niewidomemu od urodzenia pozwala widzieć w Nim Światłość świata (9, 1-41). Cuda Jezusa łączyły się

³¹ H. D. B e t z. *Jesus als göttlicher Mensch*. W: *Der Wunderbegriff im Neuen Testament* s. 420 n.; A. S u h l. *Die Wunder Jesu*. W: *Der Wunderbegriff im Neuen Testament* s. 285 n.; L ä p p l e. *Od Ewangelii* s. 373 n.

³² S u h l. *Die Wunder* s. 491.

³³ C z a j k o w s k i. *Sens antropologiczny* s. 74.

³⁴ W podobny sposób Jezus posłużył się tekstem z Księgi Izajasza w synagodze w Nazarecie (Łk 4, 18), by podkreślić wypełnienie się w Nim zbawienia.

³⁵ O. S p i n a t t o l i. *Mateo*. Assisi 1971 s. 273.

ściśle z Jego misją: były znakami dokonującego się już zbawienia. Poprzez czyny Jezusa dokonuje się zbawienie, którego znakiem jest pełna harmonia duszy i ciała w uzdrowionym człowieku, całkowicie wolnym od cierpień, chorób oraz od zła (por. Ap 21, 5 n.)³⁶. Stąd nie bez powodu Nowy Testament na oznaczenie uzdrowienia z choroby i zbawienia używa identycznego wyrażenia: *sodzein*. Choroby, których źródłem jest wrogie panowanie szatana, zakłóciły pierwotny stan stworzenia. Jezus reprezentując Boga jako uzdrowiciela, przez swoje cuda dokonuje powrotu stworzenia do jego pierwotnego stanu. Stworzenie staje się ponownie zdrowe i oddaje Bogu należną cześć (por. Mk 2, 12; Łk 17, 15 n.)³⁷.

Nie można patrzeć na cuda uzdrowienia jako tylko na znaki współczucia Jezusa dla cierpiących ludzi. Chociaż istnieją opowiadania, w których Jezus okazuje swoją litość i miłosierdzie (szczególnie Łukasz podkreśla ten motyw: uzdrowienie niewiasty – 13, 10-17 i chorego na puchlinę wodną – 14, 1-6 oraz dziesięciu trędowatych – 17, 11-19), to jednak nie objawiają one jedynie subiektywnych pobudek, postaw i reakcji Zbawiciela wobec cierpienia. Jezusowe uzdrowienia nie są okolicznościowymi dziełami miłosierdzia dokonane w odpowiedzi na ludzką niedolę w celu solidarności z nieszczęśliwymi. Dalej – ewangelisci ukazali cuda Jezusa nie po to – co podkreślają A. Groot i M. Rusecki – by psychologicznie przybliżyć się do Osoby Jezusa, ale ze względu na wartość ich w historii zbawienia³⁸. Cuda-uzdrowienia mają sens historio-zbawczy; są znakami dobroci i obecności Boga w Jezusie, który doprowadza ludzi do zbawienia: „Wielki Prorok powstał wśród nas, i Bóg łaskawie nawiedził lud swój” (Łk 7, 16). Jezus został posłany na świat jako Ten, który przyniósł zbawienie grzesznikom (Mk 2, 17). Przy cudach (szczególnie uzdrowieniach) Jezus jawi się jako lekarz, który uwalnia ludzi od słabości i chorób, biorąc je sam na siebie (Mt 8, 17 = Iz 53, 4). Odniesienie słów proroka do Chrystusa oznacza, że przyjmuje On misję wypełnienia zapowiedzi programu Sługi, który ma podjąć cierpienie i zbawczą śmierć.

Jezusowe uzdrowienia, które należą do „czynów Chrystusa” (Mt 11, 2), są realizacją wielkich aktów zbawczych Boga zapowiedzianych przez Stary Testament (por. Iz 29, 18 n.; 35, 5 n.; 61, 1)³⁹. Uzdrowienia wskazują na Jezusa

³⁶ A. L ä p p l e. *Die Botschaft der Evangelien – heute*. 4.Aufl. München 1968 s. 216; S. S a b u g a l. *La embajada mesianica del Bautista (Mt 11, 2-6; Lk 1, 18-23)*. „Augustianum” 13:1973 f. 2 s. 249 n.; F u l l e r. *Die Wunder* s. 33 n.

³⁷ G e o r g e. *Les miracle* s. 19.

³⁸ G r o o t. *Das Wunder* s. 41; R u s e c k i. *Wierście* s. 109 n.

³⁹ Głusi, niewidomi, ubodzy, których wymienia Izajasz, należą do ludzi najbardziej uciskanych i poniżanych przez warstwę możnych i starszyznę żydowską. Prorok obiecuje im zmianę dotychczasowych stosunków społecznych, na skutek której doznają wywyższenia. Zdaniem

jako na Kogoś niezwykłego, przez którego i w którym działa Bóg, by okazać zbawczą pomoc człowiekowi.

3. Wskrzeszenia zmarłych stanowią najmniej liczną grupę cudów dokonanych przez Jezusa. Opowiadania o uzdrowieniach i wskrzeszeniach łączy zbieżność tematyki: dotyczą przedłużania lub przywracania życia człowiekowi. Ze względu jednak przynajmniej na różnicę jakościową między uzdrowieniem a wskrzeszeniem zostaną one w niniejszych rozważaniach potraktowane jako osobne grupy. Do cudów tej grupy należą: wskrzeszenie córki Jaira (Mk 5, 21-23, 35-43; par.), młodzieńca z Nain (Łk 7, 11-17) i Łazarza z Betanii (J 11 1-44). Są one jednym z najbardziej dyskutowanych zagadnień z życia Jezusa⁴⁰. Niektórzy egzegeci (X. Léon-Dufour, G. Theissen) odrzucając termin „wskrzeszenie”, używają słowa „reanimacja”. Wydaje się, że termin „reanimacja” jest bardziej niejasny niż klasyczne, biblijne „wskrzeszenie”. Niesie on bowiem za sobą kontekst kliniczny. Poza tym nie byłby on zgodny z intencjami Jezusa oraz redaktorów Ewangelii. Z tekstów opisujących wskrzeszenia jasno wynika, że powrót do życia nie jest możliwy (por. wysłannicy do przełożonego synagogi: „Twoja córka umarła, czemu jeszcze trudzisz Nauczyciela” – Mk 5, 35, lub słowa Marty do Jezusa o zmarłym Łazarzu: „Panie, już cuchnie. Leży bowiem już od czterech dni w grobie” – J 11, 39), a więc całkiem inaczej jak przy „reanimacji”. Termin „wskrzeszenie” jest na tyle klarowny, żeby można było się nim posługiwać⁴¹.

A. Penny (*Isaia*. Marietti 1958 s. 272, 320, 590) teksty Izajaszowe podlegają interpretacji mesjańskiej. Na podstawie zmiany dotychczasowych stosunków obejmujących ludzi nieszczęśliwych Izajasz dostrzega obrazy, jakie towarzyszyć będą okresowi mesjańskiemu, wolnemu od cierpień i chorób; w czasie zbawienia nie ma już miejsca na jakąkolwiek chorobę, słabość i nieszczęście. Por. S t r a c k, B i l l e r b e c k. *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch* s. 593-596.

⁴⁰ Chociaż wielu autorów obala ich historyczność, podkreśla jednak ich wymiar symboliczny. Por. B u l t m a n n. *Die Geschichte* s. 22; F u l l e r. *Die Wunder* s. 33 n.; S c h e l k l e. *Teologia Nowego Testamentu* s. 88; M. R u s e c k i. *Cud jako znak i symbol*. RTK 28: 1981 z. 2 s. 79-95. A. Suhl podkreśla, że według zapowiedzi Starego Testamentu wskrzeszenia nie były zaliczane do czynów mesjańskich. Dopiero gmina powielkanocna, która przeżyła śmierć i zmartwychwstanie Jezusa, uważająca się za gminę czasów eschatologicznych, przypisała Jezusowi wskrzeszenia zmarłych. Czyny te posłużyły gminie w ówczesnych sporach chrystologicznych i argumentacji, że Jezus jest oczekiwanym Mesjaszem. Zdaniem Suhla wskrzeszenia zmarłych przez Jezusa nie mają wartości historycznych, są jedynie powielkanocną wypowiedzią wiary (*Die Wunder* s. 107). Wielu autorów uważa wskrzeszenia za historyczne, np. W. Wilkens, B. Lindars, J. Kremer, L. Stachowiak, S. Mędała itd.

⁴¹ „Comme la Bible de Jerusalem et comme l'édition de la TOB, nous conservons le terme de 'resurrection', en attendant que les spécialistes proposent une terminologie manifestement supérieure à celle qui est consacrée par des siècles d'usage” (L a t o u r e l l e. *Miracle* s. 848 n.).

Wskrzeszenie, czyli powrót do życia, w odróżnieniu od zmartwychwstania, nie ma charakteru definitywnego. Jezus przez cud wskrzeszenia przywraca człowiekowi życie, ale u jego kresu nastąpi zupełna i definitywna śmierć⁴². Opowiadania o trzech wskrzeszeniach mają charakter nawarstwiania się akcji. Córka Jaira w chwili wezwania Jezusa jest umierająca (Mk 5, 23); zanim przyszedł Jezus – zmarła (Mk 5, 39). W żałobnym orszaku spotyka Jezus zwłoki młodzieńca z Nain (Łk 7, 12), natomiast Łazarz od trzech dni był złożony w grobie (J 11, 17). Poprzez ten redakcyjny zamysł ewangeliści ukazali Jezusa, któremu początkowo nie wierzono, a nawet wyśmiewano Go, by w końcu wskazać na Niego, jako na Tego, który ma niekwestionowaną moc Bożą; nikt z ludzi nie ma władzy wskrzeszania zmarłych⁴³. Cuda: wskrzeszenie córki Jaira i młodzieńca z Nain ukazują Jezusa dokonującego cudów własnym autorytetem: *soi lego* – mówię ci (= ja!), wstań (Mk 5, 41; Łk 7, 14). Stanowią one znak mocy i panowania Jezusa nad śmiercią i życiem. Królestwo Boże przybliżyło się w Osobie Jezusa, który jest obecny wśród ludzi. Moc, chwała i nieprzemijalność królestwa Bożego w Jezusie – jak pisze P.H. Monoud⁴⁴ – zajaśniała pośród nędzy tego świata.

Na związek wskrzeszenia ze zmartwychwstaniem zwracają uwagę S. Hofbeck, C.K. Barrett, W. Thüsing, M. Rusecki. Ich zdaniem śmierć i wskrzeszenie Łazarza suponuje śmierć i zmartwychwstanie samego Jezusa, a nawet między nimi istnieje ścisły i wewnętrzny związek⁴⁵. Jezus będący „Zmartwychwstaniem i Życiem” może w dowolny sposób oddać swoje życie, potwornie przyjąć je, a także udzielić je innym. Znak Łazarza zapowiada zmartwychwstanie Jezusa i proleptycznie już o nim zaświadcza⁴⁶. Inni autorzy we wskrzeszeniach dostrzegają alegorię męki i zmartwychwstania Jezusa dotyczącą każdego człowieka, którego reprezentantem jest Łazarz⁴⁷, lub dostrzegają w nich znak życia wiecznego, które Jezus przekazuje, i objawienia Jego chwały, prowadzące do wiary i uczestnictwa w Jego śmierci⁴⁸.

⁴² Łazarz po wskrzeszeniu nie opowiada o zaświatach czy „życiu po życiu” (L a t o u r e l l e. *Miracle* s. 849).

⁴³ S c h e l k l e. *Teologia Nowego Testamentu* s. 88 n.

⁴⁴ *Die Bedeutung des Wunders* s. 228.

⁴⁵ H o f b e c k. *Semeion* s. 140-147; C. K. B a r r e t. *The Gospel according to St. John*. London 1956 s. 324 n.; W. T h ü s i n g. *Die Erhöhung und Verherrlichung Jesu im Johannes-evangelium*. Münster 1960 s. 229; R u s e c k i. *Wierście* s. 165.

⁴⁶ R u s e c k i. *Wierście* s. 166.

⁴⁷ M o n o u d. *Die Bedeutung des Wunders* s. 288; B. L i n d a r s. *The Gospel of John*. London 1972 s. 384.

⁴⁸ J. K r e m e r. *Lazarus. Die Geschichte einer Auferstehung*. Stuttgart 1985 s. 50.

W kontekście cudu Łazarza objawiła się w Chrystusie także zbawcza chwała Boża (J 11, 40). U św. Jana chwała Boża przejawiała się w dokonanych przez Jezusa cudach i jest jednym z przymiotów boskości, a nawet – co podkreśla X. Léon-Dufour⁴⁹ – oznacza samego Boga w Jego majestacie, świętości i mocy. Znak Łazarza jest objawieniem chwały Bożej w całej swej pełni w Jezusie, obrazie Ojca. Należy podkreślić, że zawsze chwała Boża objawia się i jest zorientowana na zbawienie ludzi. Przyjście Jezusa na ziemię stworzyło całkowicie nową sytuację człowieka, gdyż otworzyło perspektywę życia wiecznego, zbawienia.

Poprzez cud wskrzeszenia Łazarza św. Jan ukazał wyrazisty charakter znaku władzy Jezusa, posiadający, podobnie jak Ojciec, moc wskrzeszenia zmarłych; należy on do znaków mesjańskich. Wskrzeszenia zmarłych ukazały Jezusa jako wskrzesiciela życia i zbawcę czasów eschatycznych. Objawiła się w Nim moc zbawiająca całego człowieka w sensie fizycznym i duchowym. Jezus ma władzę nie tylko nad życiem, ale i nad śmiercią.

4. Cuda-legitymacje obejmują nazwą te wydarzenia z życia ziemskiego Jezusa, w których przez Niego i w Nim objawił się Bóg w majestacie i świętości⁵⁰. Należą do niej cuda: chodzenie Jezusa po jeziorze (Mk 6, 45-52; par.)⁵¹ oraz przemienienie na górze Tabor (Mk 9, 2-8; par.)⁵². Inną optykę w rozumieniu cudów o charakterze legitymacyjnym przyjęli X. Léon-Dufour

⁴⁹ *Chwała*. STB s. 137.

⁵⁰ „Epiphanien im engeren Sinne liegen dann vor, wenn die Göttlichkeit einer Person nicht nur an ihren Auswirkungen oder Begleiterscheinungen, sondern an dieser Person selbst erscheint” (T h e i s s e n. *Urchristliche Wundergeschichten* s. 102). Podobnie określa Imbach: „Von Erscheinungs – oder Epiphaniewunder im eigentlichen Sinn jedoch spricht man, wenn das Göttliche sich dem Menschen persönlich manifestiert” (*Wunder* s. 27).

⁵¹ Opis Marka kroczenia Jezusa po jeziorze zawiera wzmiankę o uciszeniu burzy; Mateusz ma dwa odrębne opisy, natomiast Jan łączy te dwa cuda w jeden opis. *Ewangelia według św. Marka*. Oprac. H. Langkammer s. 184. Pax (*Epiphanie*) zalicza część opisu kroczenia Jezusa po jeziorze do legitymacji, a część do cudów-ocaleń.

⁵² T h e i s s e n. *Urchristliche Wundergeschichten*; S c h n a c k e n b u r g. *Die Person Christi* s. 41. Zdaniem H. Schürmanna (*Das Lukasevangelium*. T. 1. Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament 3, 1. Freiburg 1969) opowiadanie z góry Tabor należy do „Verkündigungsgeschichte”, a nie do „Epiphanieerzählung”. „Jesus werde hier transparent, nicht epiphan” (s. 564). Imbach (*Wunder* s. 27) zalicza opis chrztu Jezusa do cudów-legitymacji. Opis ten przekazany został przez ewangelistów w specjalnym rodzaju literackim i specyficznej interpretacji teologicznej. Por. J. K u d a s i e w i c z. *Chrzest Jezusa*. W: *Chrystus a Kościół. Wybrane teksty Nowego Testamentu*. Red. F. Gryglewicz. Lublin 1979 s. 31-33. Nie ma poważnych podstaw, by zaliczyć perykopę do tego typu cudów, gdyż byłby tu nieokreślony (od strony świadków) wymiar legitymacyjny. Chociaż teologiczny sens opisu wskazuje na charakter legitymacyjny: intronizacja mesjańska misji Jezusa poświadczona namaszczeniem Duchem i Bożą gwarancją uznającą Jezusa za umiłowanego Syna.

i R. Latourelle. Według nich cuda tego rodzaju uzasadniają pełne miłosierdzia postępowanie Jezusa w obliczu ludzkiego cierpienia i stanowią krytykę faryzejskiej mentalności, niezdolnej wyjść poza ówczesne prawo (uzdrowienie trędowatego – Mk 1, 40-45; uzdrowienia w szabat: człowieka z uschlą ręką – Mt 12, 9-14; uzdrowienie przywódcy faryzeuszów – Łk 14, 1-6). Skutkiem zaś tych cudów jest nienawiść osób sprawujących władzę wobec Jezusa i skazanie Go na śmierć⁵³.

Wymiar legitymacyjny cudu chodzenia Jezusa po jeziorze tkwi w formule autoepifanijnej „Ja jestem” (Mk 6, 5; par.) i w Jezusowym przemienieniu, w słowach objawieniowych pochodzących z obłoku: „To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie” (Mk 9, 7; par.). Znaczenie pierwszej z nich jest podobne, jak przy innych formach objawienia, w których bywa ona używana. Formuła ta zostanie szczegółowiej omówiona w dalszej części pracy. Formułą *Ego eimi* Jahwe w Starym Testamencie objawiał swoje istnienie i nadprzyrodzony byt (Wj 3, 14 n.; por. Iz 6, 3; 43, 10-13), a nawet zastępuje ona często imię Boga⁵⁴. W Nowym Testamencie formuła ta – występująca także w kontekście niektórych zdarzeń cudownych – służy do objawienia się Boga w Jezusie, a także do identyfikacji pośredniej lub bezpośredniej Jego Osoby z Mesjaszem (por. rozmowę Jezusa z Samarytanką – J 4, 1-42; pojmanie w Ogrójcu – J 18, 5)⁵⁵. Dodatkowo identyfikację Jezusa z Ojcem potwierdzają predylekcje, np. jest On chlebem życia, światłem świata, zmartwychwstaniem i życiem, prawdą, które w języku biblijnym przynależą Bogu. W cudzie kroczenia Jezusa po jeziorze występuje wyraźna epifania, czego znakiem jest reakcja uczniów, podobna jak przy innych nadzwyczajnych czynach Jezusa (Mk 1, 22; 2, 18; 5, 21)⁵⁶. Formuła „Ja jestem” występująca w kontekście opisu kroczenia Jezusa po jeziorze, stanowi istotę opowiadania, a nie sam cudowny fakt chodzenia po wodzie⁵⁷. H. Langkammer podkreśla, że św. Marek w swojej relacji przygotowuje do epifanii Jezusa, podkreślając, że Jezus udał się na modlitwę

⁵³ L é o n D u f o u r. *Structure et fonction* s. 848.

⁵⁴ B a r r e t. *The Gospel* s. 292; R. S c h n a c k e n b u r g. *Das Johannesevangelium*. Bd. 2. Freiburg–Basel–Wien 1971 s. 300; F. G r y g l e w i c z. „Ja jestem” w *Janowej Ewangelii*. W: *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*. T. 2. Red. S. Łach i in. Lublin 1977 s. 221.

⁵⁵ H. Z i m m e r m a n n. *Das absolute Ego eimi als die neutestamentliche Offenbarungsformel*. BZ 4: 1960 s. 54-69; *Ewangelia według św. Jana*. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz. Oprac. L. Stachowiak. Poznań–Warszawa 1975 s. 181. PSNT IV; G r y g l e w i c z. „Ja Jestem” s. 221 n.

⁵⁶ P. C a z a u x. *Le miracle signe du Christ*. Tarbes 1964 s. 53; *Ewangelia według św. Marka*. Oprac. H. Langkammer s. 186.

⁵⁷ *Ewangelia według św. Marka*. Oprac. H. Langkammer s. 157; G r y g l e w i c z. „Ja Jestem” s. 221.

(6, 46), która zawsze zapowiadała niezwykle wydarzenia. Wzmianka o kroczeniu Jezusa po wodzie wskazuje na faktyczność epifanii. Autor odwołuje się do podobnych motywów w Starym Testamencie (Wj 14, 21-31; Job 9, 8 n.; Ps 77, 20 n.), które oznaczały teofanię: Jahwe występuje w całej swej potędze. Epifania Jezusa nie odniosła zamierzonych skutków; uczniowie dalej są zdumieni. Dopiero po zmartwychwstaniu rozumieją, że wywyższony Pan to Jezus, który już za życia objawił im swoje Synostwo Boże⁵⁸.

Epifania Jezusa na górze Tabor dokonała się w obecności trzech uczniów, którzy byli wcześniej obecni przy wskrzeszeniu córki Jaira (Mk 5, 37) i będą z Jezusem w Ogrodzie Oliwnym (Mk 14, 33). Pełnią oni rolę świadków, podobnie jak w Starym Testamencie Mojżesz i Jozue byli świadkami teofanii (Wj 24, 15). Najistotniejszym elementem w opisie przemienienia Jezusa jest obecność obłoku i głos: „Ten jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie!” Jaką treść zawierają inne miejsca w Biblii, w kontekście których występuje temat obłoku, chmury? Zjawienie się obłoku jest znamienne dla teofanii Starego Testamentu, stanowi znak obecności Bożej (Wj 16, 10; 40, 35; Iz 1, 4), oraz dla opisów porwania kogoś do nieba (Dz 1, 9; 1 Tes 4, 17). Wizja Danielowa (7, 13 n.)⁵⁹ mówi o przyjściu Syna Człowieczego „z obłokami niebieskimi”⁶⁰. Według relacji Mateuszowej uczniowie zareagowali na fakt teofanii, podobnie jak świadkowie podobnych wydarzeń w Starym Testamencie: „padli na twarz i bardzo się przelękli” (17, 6). W chwili przemienienia Jezusa obłok jest znakiem obecności Boga. Oznacza on również chwałę Syna (Mt 17, 1-8, par.). Powtórne przyjście Jezusa nastąpi w obłoku (Łk 21, 27; Mk 14, 62; Ap 1,7). Podobnie jak przy teofanii przy chrzcie (Mt 3, 17), uczniowie usłyszeli głos z obłoku, że Jezus jest Synem Bożym, któremu należy w pełni zaufać: „Jego słuchajcie!” Boży głos z obłoku – jak podkreśla H. Langkammer i J. Homerski – koryguje wyobraźnię uczniów co do udziału w chwale Syna Człowieczego: zanim nastąpi chwała Mesjasza, będzie On poddany cierpieniom (Mt 9, 12)⁶¹.

Czy można mówić o podobnym wymiarze cudów określonych jako legitymacje (uzdrowienia: w szabat i przywódcy faryzeuszów) przez X. Léona-Dufoura i R. Latourella? Przy uzdrowieniu trędowatego Jezus objawił się jako

⁵⁸ *Ewangelia według św. Marka*. Oprac. H. Langkammer s. 157.

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ J. H o m e r s k i. *Syn Człowieczy w wizji proroka Daniela (Dn 7, 13-14)*. RTK 32:1985 z. 1 s. 47-62.

⁶¹ *Ewangelia według św. Marka*. Oprac. H. Langkammer s. 186; *Ewangelia według św. Mateusza*. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz. Oprac. J. Homerski. Poznań–Warszawa 1979 s. 256. PSNT III/1.

posiadający miłosierdzie, który przełamał bariery zakazu Prawa Mojżeszowego⁶². W szabatowych uzdrowieniach (człowieka z uschlą ręką i przywódcy faryzeuszów) Jezus objawia się natomiast jako autorytatywny tłumacz przykazania szabatu. Jezus sprzeciwia się legalistycznej interpretacji Prawa: szabat jest dla człowieka; należy człowiekowi pomóc, choćby nastąpiło nawet złamanie Prawa. Przy tych wydarzeniach cudownych, nazwanych przez wymienionych autorów legitymacjami, Jezus objawił się z jednej strony jako pełen miłosierdzia wobec ludzkich cierpień i chorób, a z drugiej – wróg faryzejskiego legalizmu.

Powyższe rozważania wykazały, że mocniejsza siła legitymacyjna tkwi w cudach: kroczenie Jezusa po jeziorze oraz przemienienie, niż w cudach mających antyfaryzejski front. Pierwsze pełnią bezpośrednią funkcję motywacyjną, wskazując na transcendentną świadomość i boskie prerogatywy Jezusa, i im przysługuje zasadniej określenie cuda-legitymacje. Drugie pełnią funkcje jedynie pośrednie.

5. Do cudów-ocalen zalicza się opowiadanie o uciszeniu burzy na jeziorze (Mk 4, 35-41; Mt 8, 23-27; Łk 8, 22-25), a także uwolnienia z więzienia (Dz 12, 12-17; 16, 16-40). W związku z tym, że treść niniejszego opracowania dotyczy Jezusowych cudów ewangelijnych, uwaga zostanie skierowana głównie na cud uciszenia burzy. Niektórzy autorzy⁶³ łączą ocalenie uczniów podczas burzy z epifaniami. W niniejszych rozważaniach rozdziela się cud-ocalenia od cudów-epifanii⁶⁴.

Treścią cudów-ocalen jest pokonanie wrogich sił, potęgi natury. Cuda tego rodzaju występują w sytuacjach dramatycznych, w momencie zagrożenia życia („Nauczycielu, nic Cię nie obchodzi, że ginimy?” – Mk 4, 38). Cuda-ocalenia różnią się od egzorcyzmów tym, że dokonują się na rzeczowych przedmiotach: na wietrze, fali, łodzi (przy uciszeniu jeziora), łańcuchach, bramach więziennych (przy uwolnieniach z więzienia). Przy egzorcyzmach – o czym mówiliśmy – wątek antropologiczny wysuwa się na pierwszy plan, chodzi o uwolnienie człowieka spod panowania złego ducha. Jednak bliskość obydwu

⁶² Trędowaci uważani byli przez Prawo za nieczystych, „żywych trupów”, stąd wykluczano ich ze społeczności ludzi zdrowych. Uleczenie ich równało się niemal z wskrzeszeniem zmarłych. P. G r e l o t. *Trąd.* STB s. 989; *Ewangelia według św. Marka.* Oprac. H. Langkammer s. 105.

⁶³ Theissen (*Urchristliche Wundergeschichten* s. 109) podkreśla, że epifanie spotyka się w kontekście uratowania na morzu, jak i w uwolnieniu z niewoli. Por. L é o n D u f o u r. *Structure et fonction* s. 309 n. Gnilka (*Jesus von Nazareth*) włącza perykopę uciszenia burzy do cudów-legitymacji, chociaż zawiera ona „Elemente eines Rettungswunders” (s. 139).

⁶⁴ Podobnie czynią to autorzy, np.: Steiner (*Wundergeschichten als literarische Gattung* s. 32-34), Latourelle (*Miracle* s. 848 n.), Burchard (*Wundergeschichten* s. 318 n.), Schnackenburg (*Die Person Jesu* s. 41), Imbach (*Wunder* s. 28 n.), Rusecki (*Wierzcie* s. 96).

gatunków – według G. Theissena i X. Léona-Dufoura – potwierdza egzorcystyczny rozkaz milczenia skierowany ku wzburzonemu morzu („Milcz”, „ucisz się!” – Mk 4, 39)⁶⁵

W cudzie uciszenia burzy występują wątki chrystologiczne i metaforyczne⁶⁶. Zagrożenie, jakie przeżyli uczniowie, jak również sposób ich ocalenia głęboko zapadły w ich pamięci. Dla człowieka starożytnego niezwykła pomoc bogów czy Boga była czymś znanym. Przekazy o cudach na morzu są znane także w judaizmie, jednakże w tamtych opowiadaniach występuje odmienny obraz cudotwórcy. Taumaturg nie dysponuje własną mocą dla dokonania cudu. Rola taumaturga ogranicza się do modlitwy skierowanej do Boga, by ratował ludzi znajdujących się w różnych niebezpieczeństwach. W takim rozumieniu Bóg działa bezpośrednio, dokonując cudu. Ingerencja Boża była dowodem wywyższenia Boga Izraela nad innymi bóstwami⁶⁷. Z tekstów Starego Testamentu wynika jasno, że tylko Bóg panuje nad rozszalałymi głębinami wód (Ps 18, 16; 106, 9; Na 1, 4). W Starym Testamencie zarówno morze, jak i woda uważano za nieprzyjazne moce chaosu, demonów i śmierci⁶⁸. Opanowanie tych wód przez Boga uważane było za obraz ratunku w wielkich niebezpieczeństwach. Tymczasem Jezus na prośbę uczniów skierowaną do Niego dokonuje cudu uciszenia burzy. Moc Jahwe działa w Jezusie, tak jak działała przy stworzeniu świata; miejsce chaosu zajmuje pierwotna harmonia. Jezus jawi się jako Pan natury i jej żywiołów⁶⁹

Wymiar chrystologiczny cudu uciszenia burzy występuje także w wołaniu uczniów o ratunek. Uczniowie widzieli Jezusa, który dokonuje rzeczy niezwykłych, stąd zwrócili się do Niego o pomoc. W wołaniu Apostołów objawia się strach wynikający z zagrożenia życia oraz niecierpliwość wobec bierności Jezusa (Jezus śpi w tyle łodzi). Spokój Jezusa jest dla uczniów zagadką; Jezus

⁶⁵ Theissen. *Urchristliche Wundergeschichten* s. 107; Léon Dufour. *Structure et fonction* s. 309.

⁶⁶ Latourelle. *Miracle* s. 848.

⁶⁷ A. Weiser. *Was die Bibel Wunder nennt*. 2. Aufl. Stuttgart 1980 s. 108; J. Gnillka. *Zeichen-Wunder*. W: *Handbuch theologischer Grundbegriffe*. Red. H. Fries. 2. Aufl. München 1970 s. 879; F. Hahn. *Christologische Hoheitstitel. Ihre Geschichte im frühen Christentum*. Göttingen 1963 s. 90; Rusecki. *Wierście* s. 127 n.

⁶⁸ M-E. Boismard. *Woda*. STB s. 1063.

⁶⁹ Fuller. *Die Wunder* s. 67; Czajkowski. *Sens antropologiczny* s. 78. Według Homerskiego (*Ewangelia według św. Mateusza* s. 170) to, że Mateusz – w odróżnieniu od Marka i Łukasza – najpierw zwrócił się z wyrzutem do uczniów, a potem uciszył burzę, sugeruje inny cel wydarzenia, niż wskazanie Jezusa jako Pana natury.

śpi spokojnie, nawet gdy występuje zagrożenie życia. Więź uczniów z Jezusem nie była jeszcze pełna, czego wyrazem jest nieufność w Jego moc⁷⁰.

Podobieństwo uciszenia burzy z egzorcyzmami najwyraźniej widać w Jezusowym zagrożeniu wiatrowi i rozkazowi milczeniu morzu. Identyczną formułę cudotwórczą skierował Jezus do demonów (Mk 1,25; 9, 25). Świat antyczny widział w elementach natury moce duchowe, moce zła (Ap 8, 6). Stąd zdaniem H. Langkammera można powiedzieć, że Marek interpretuje uciszenie burzy jako zwycięską moc nad demonami⁷¹. Bezpośrednio po dokonaniu cudu – u Marka i Łukasza – Jezus zwrócił się do uczniów z pytaniem o ich wiarę. Nie chodzi tu o wyznanie bóstwa Jezusa, ale o moc zaufania. Kontekst cudu wskazuje, że ufność uczniów wobec Jezusa nie była zbyt mocna. U Mateusza Jezus nazywa uczniów ludźmi małej wiary (8, 26). To określenie pojawia się zawsze w tej Ewangelii w odniesieniu do uczniów (por. 6, 30; 17, 20). Jezus domaga się absolutnej wiary i ufności od tych, którzy należą do Jego grona nawet w sytuacjach beznadziejnych. W tej wierze nie chodzi o bierne oczekiwanie cudu od Jezusa czy o ślepe przywiązanie, ale o osobiste zaangażowanie się i całkowite zaufanie w Jego moc⁷². Po uciszeniu burzy reakcja uczniów zbliżona jest do reakcji ludzi po egzorcyzmie (Mk 1, 27), a mianowicie po przerażeniu następują słowa podziwu i zdumienia. Marek i Łukasz przypisują reakcje uczniom, Mateusz rozszerza na tłumy ludzi. Wszechwładza Jezusa ujawniona w kontekście tego cudu prowokuje uczniów do refleksji nad Osobą Jezusa i postawienia chrystologicznego pytania: „Kim właściwie On jest, że nawet wichry i jezioro są Mu posłuszne?” (Mk 4, 41).

Opowiadanie o Jezusie ratującym uczniów przed zatonięciem – zdaniem niektórych autorów – zachęca do interpretacji metaforycznej⁷³. Zagrożeni uczniowie w łodzi Kościoła, miotanej falami dziejowymi, znajdują ratunek, jeśli tylko z ufnością zwracają się do Pana. Próby tych interpretacji dostrzec można w Ewangelii Mateusza i Łukasza. Mateusz wyraził prośbę słowami: „Panie, ratuj, ginjemy”; zbliżają się one do wyobrażeń autora Psalmu 107, a wołanie uczniów o ratunek staje się modlitwą skierowaną do Pana obecnego we wspólnocie uczniów Jezusa, w Kościele.

⁷⁰ *Ewangelia według św. Marka*. Oprac. H. Langkammer s. 156 n.

⁷¹ Tamże s. 157.

⁷² *Ewangelia według św. Mateusza*. Oprac. J. Homerski s. 170 n.

⁷³ G. B o r n k a m m. *Die Sturmstillung im Matthäusevangelium*. W: W. G. B o r n k a m m, G. B a r t h, H. J. H e l d. *Überlieferung und Auslegung im Matthäusevangelium*. Neukirchen 1962 s. 48-53; G. S c h i l l e. *Die Sturmerzählung Mk 4, 35-41 als Beispiel neutestamentlicher Aktualisierung*. ZNW 56: 1965 s. 30-40; L a t o u r e l l e. *Miracle* s. 848; *Ewangelia według św. Mateusza*. Oprac. J. Homerski s. 170; *Ewangelia według św. Marka*. Oprac. H. Langkammer s. 157 n.; H e r g e s e l. *Jezus Cudotwórca* s. 148.

Przeżycie uczniów jest zachętą dla powielkanocnej gminy do wiary i ufności wobec Jezusa jako Tego, który może wybawić z niebezpieczeństw egzystencjalnych. Jest jednocześnie wskazówką, że Bogu warto zaufać, nawet w trudnych sytuacjach⁷⁴. Potwierdzeniem zachęty do tego rodzaju ufności są cuda jako odpowiedź na prośby ludzi, którzy są w różnych potrzebach.

6. W cudach-darach, podobnie jak przy ocaleniach, inicjatywa taumatagiczna wychodzi od samego Jezusa. Jezus interweniuje na rzecz tłumu, któremu brakuje pożywienia (Mk 6, 34-44; par.; 8, 1-9; par.), gości, którym zabrakło wina (J 2, 1-11), rybaków, którym nie udał się połów ryb (Łk 5, 4-11)⁷⁵. Cudowny wymiar tych opowiadań biblijnych nie polegał na stwarzaniu czegoś nowego, lecz na niezwyklej zmianie ilościowej (rozmnożenie chleba, obfity połów ryb) lub jakościowej (przemiana wody w wino). Do charakterystycznych elementów treściowych tej grupy cudów należą: spontaniczność cudownego działania, dyskrecja samego cudu oraz podkreślenie końca demonstracji⁷⁶.

Spontaniczność cudownego działania ujawnia się w tym, że cuda-dary nie dokonały się na wyraźną prośbę skierowaną do Cudotwórcy, ale są Jego aktem. G. Theissen⁷⁷, X. Léon-Dufour⁷⁸ i R. Latourelle⁷⁹ podkreślają, że w cudach-darach jest bardzo wyraźny motyw „inicjatywy cudotwórcy”. Z podobną inicjatywą wystąpił Elias. Za jego przyczyną Bóg sprawia, że wdowie z Sarepty nie ubywa mąki i oliwy (1 Krl 17, 8-16), a niespodziewane wskrzeszenie jej syna jest osobistą inicjatywą samego proroka. Podobnie Elizeusz dokonał cudu z oliwą dla wdowy po uczniu proroka (2 Krl 4, 1-7). W opowiadaniu o rozmnożeniu chleba nie ma żadnej prośby (uczniów lub głodnych słuchaczy) skierowanej do Jezusa, by On nakarmił tłum; nikt nie oczekuje pomocy od Jezusa. Przy pierwszym rozmnożeniu chleba synoptycy odnotowują zakłopotanie uczniów wobec głodnych tłumów słuchających nauk Jezusa (por.

⁷⁴ R u s e c k i. *Wierzyć* s. 248.

⁷⁵ Do cudów-darów można zaliczyć opowiadanie o podatku na świątynię (Mt 17, 24-27). Cud z rybą wskazuje, że Bóg ma moc, by zapewnić wszystkie potrzeby związane z kultem Bożym i z ziemską egzystencją wspólnoty. H. A. H o m e a u. *On Fishing for Staters: Matthew 17:27*. „The Expository Times” 85:1974 s. 340-342; *Ewangelia według św. Mateusza*. Oprac. J. Homerski s. 262; L é o n D u f o u r (*Structure et fonction* s. 312) opowiadanie o podatku na świątynię zalicza do cudów-legitymacji, natomiast Hergesel (*Jezus Cudotwórcą* s. 165-173) to opowiadanie zalicza do cudów Opatrzności, widząc w znalezieniu statera w pyszczku ryby symbolikę związaną z misją Piotra-rybaka.

⁷⁶ T h e i s s e n. *Urchristliche Wundergeschichten* s. 111-114; L é o n D u f o u r. *Structure et fonction* s. 310 n.

⁷⁷ *Urchristliche Wundergeschichten* s. 112.

⁷⁸ *Structure et fonction* s. 310.

⁷⁹ *Miracle* s. 848.

Mk 6, 36 n.; par.). Jan Ewangelista zatroskanie o nakarmienie tłumu wkłada w usta Jezusa (J 6, 5 n.). To samo czynią Marek i Mateusz w relacji o drugim rozmnożeniu chleba (Mk 8, 1-3; Mt 15, 32 n.). Również w cudzie z połowem ryb inicjatywa wychodzi od Jezusa (Łk 5, 4); nikt Jezusa nie prosi, by odmienił sytuację zaistniałą wskutek nieudanego połowu ryb. W stosunku natomiast do opowiadania o przemienieniu wody w wino jawi się pytanie: czy inicjatywa dokonania cudu należy do Jezusa, czy jest efektem słów Maryi („nie mają wina” – J 2, 3)? W słowach Maryi nie należy widzieć formalnej prośby skierowanej do Jezusa o cud. Brak jest tu gramatycznie wyrażonej prośby lub pytania, lecz stwierdzenie faktu. Matka Jezusa myśli raczej o naturalnym usunięciu kłopotu, podobnie jak uczniowie w kontekście cudu rozmnożenia chleba⁸⁰. Nie istnieją przekonujące racje⁸¹, by odmówić Jezusowi spontaniczności w taumaturgicznym działaniu w Kanie.

Inną charakterystyczną, godną podkreślenia cechą cudów-darów jest dyskrekcja. W kontekście tego rodzaju cudów tajemnicą pozostaje moment i sposób jego dokonania. Można jedynie znaleźć u ewangelistów nakaz Jezusa sugerujący, że wydarzy się coś niezwykłego: rozdanie chleba tłumom (Mk 6, 41), napełnienie stągwi wodą (J 2, 7) i wypłynięcie w morze (Łk 5, 4), ale nie są one formułami cudotwórczymi. Brak jest jakiegokolwiek wskazówki odnośnie do techniki, gestu i formuły słownej, które zwyczajnie ujawniają się podczas dokonywania cudu. Pomnożenie chleba, połów ryb i przemienienie wody w wino pozostaje ukryte⁸².

Sposób zaistnienia cudu jest dyskretny; czytelnik Biblii musi odkryć go na podstawie skutków: nadmiaru chleba, gatunku wina, sieci pełnej ryb⁸³. Jezus łamiąc chleby, dostarczał wciąż nowych porcji. Tak długo Cudotwórca dysponował chlebem, dopóki nie nasycił tłumu. W „łamaniu” i „rozdawaniu” chleba ujawnia się cud. Po nakarmieniu okruchy przerosły ilość pokarmu, którym

⁸⁰ J. P. Charlier (*Le signe de Cana. Essai de theologie johannique*. Bruxelles 1959 s. 62) słowom Maryi przypisuje sens mesjański: Maryja interweniuje w imieniu całego narodu, by Jezus wybawił udręczony Izrael; por.: M. C z a j k o w s k i. *Maryja* (2, 1-11; 19, 25-27). W: *Egzegzeza Ewangelii św. Jana*. Red. F. Gryglewicz. Lublin 1992 s. 29; *Ewangelia według św. Jana*. Oprac. L. Stachowiak s. 145; T h e i s s e n. *Urchristliche Wundergeschichten* s. 112; H e r g e s e l. *Jezus Cudotwórca* s. 146; L é o n D u f o u r. *Structure of fonction*.

⁸¹ Świadomi są tych trudności Theissen (*Urchristlichen Wundergeschichten*) i Léon-Dufour (*Structure of fonction*), jednak zaliczają ten cud do darów, w przeciwieństwie do Hergesela (*Jezus Cudotwórca* s. 146).

⁸² Theissen (*Urchristliche Wundergeschichten*), a za nim Léon-Dufour (*Structuren of fonction*) dyskrekcję występującą przy dokonywaniu cudu oraz „niewidowiskowość” tłumaczą brakiem podobnych zdarzeń w historii religii. Narrator pozbawiony był modelu; cudom-darom brak jest też zaplecza praktycznego życia, które innym cudom daje pewną pogładowość.

⁸³ T h e i s s e n. *Urchristliche Wundergeschichten* s. 113.

dysponowali uczniowie⁸⁴. Cudowny charakter wydarzenia w Kanie Łukasz zaznacza dwukrotnie: gospodarz, który jest nieświadomy pochodzenia wina, oraz świadkowie znający przebieg cudu. Ani gospodarz nie pyta, ani świadkowie nie mówią nic o Chrystusie. Autor IV Ewangelii pozostawia czytelników wobec decyzji o Chrystusie-Dobroczyńcy. Obfity połów ryb wprawia w zdumienie Szymona, Jakuba, Jana. Reakcja Piotra wobec cudu („Panie odejdz ode mnie, bo jestem grzesznym człowiekiem” – Łk 5, 8) jest wyrazem obawy przed Bożą mocą, która obok niego się objawiła.

Niewątpliwie cuda-dary mają wyraźny charakter chrystologiczny. W kontekście tych cudów Jezus objawia się jako Dobroczyńca, który jest zatroskany o człowieka. Poprzez te niezwykle dzieła objawia się Jezus jako Ten, który ma moc zapanować nad niedoskonałością ludzką: głodem, pragnieniem, grzechem. Współcześnie wielu autorów skłania się, by tego typu cuda interpretować w wymiarze alegorycznym. W znaku rozmnożenia chleba dostrzega się ustanowienie Eucharystii. Chleb dzielony przez Jezusa stanowi dla wierzących symbol Chleba eucharystycznego (J.D. Crossan, S. Hofbeck, H. Schürmann, H. Langkammer, S. Mędała)⁸⁵. Inni (P. H. Menoud, J. P. Charlier, K. H. Schelkle, I. de la Potterie, M. Czajkowski)⁸⁶ w nakarmieniu rzeszy przez Jezusa widzą aluzję do cudownego pokarmu na pustyni (Wj 16, 4-15) i zapowiedź wielkiej uczty w Królestwie mesjańskim. Rozdając chleb ludziom, którzy poszli za Nim na pustkowie, Jezus dał im znak mesjański, mający na celu stopniowe zakładanie nowej wspólnoty, Kościoła.

W cudzie w Kanie wielu autorów dostrzega wymiar eklezjotwórczy⁸⁷. Do elementów eklezjotwórczych występujących w kontekście tego cudu należą: zaślubiny, oblubieńcy weselni oraz wino. Obecność Jezusa na weselu nawiązuje do zaślubin Jahwe z narodem wybranym. Prorocy nawiązywali często do obrazu związku małżeńskiego. Między Jahwe a narodem wybranym – podobnie

⁸⁴ *Ewangelia według św. Marka*. Oprac. H. Langkammer s. 182 n.

⁸⁵ J. D. C r o s s a n. *It Is Written. A Structuralist Analysis of John 6*. „Society of the Biblical Literature” 1979. Seminar Papers Missoula 1979 s. 212; S. H o f b e c k. *Semeion. Der Begriff des Zeichens im Johannesevangelium unter Berücksichtigung seiner Vorgeschichte*. Munsterschwartzach 1970 s. 144 n.; H. S c h ü r m a n n. *Jo 6, 51 c – ein Schlüssel zur grossen johanneischen Brotrede*. BZ 2: 1958 s. 244 n.; *Ewangelia według św. Marka*. Oprac. H. Langkammer s. 183; S. M ę d a l a. *Chrystologia Ewangelii św. Jana*. Kraków 1993 s. 215.

⁸⁶ M e n o u d. *Die Bedeutung des Wunder nach dem Neuen Testament* s. 287; J. P. C h a r l i e r. *Signes et prodiges. Les miracles dans l’Evangile*. Paris 1987 s. 122-136; S c h e l k l e. *Teologia Nowego Testamentu* s. 93; I. d e l a P o t t e r i e. *Cudowne rozmnożenie chleba. Jego sens i znaczenie w życiu Jezusa*. Comp 54: 1989 nr 6 s. 72 n.; C z a j k o w s k i. *Sens antropologiczny* s. 78.

⁸⁷ B o i s m a r d. *Du Baptême a Cana* s. 153-159; G r o o t. *Das Wunder* s. 94 n.; W e i s e r. *Was die Bible Wunder nennt* s. 119; R u s e c k i. *Wierście* s. 204-207.

jak w prawdziwym małżeństwie – występuje miłość i nierozzerwalność. Jahwe wybrał naród, ukształtował, zawarł z nim przymierze i był mu wierny, troskliwy i opiekuńczy. Jednak ze strony narodu wybranego dochodziło do niewierności; wierna pozostała tylko „reszta Izraela”, która zasłużyła na zawarcie ostatecznego przymierza (poz. Iz 54, 4-8; 62, 4 n.). Jezus identyfikuje się z oczekiwanym oblubieńcem, by na nowo zaślubić Izrael. Cud przemiany wody w wino stanowi Boży dar, wino obietnicy (por. Pwt 20, 20 n.; Iz 28, 1). Podobnie jak krew, wino przypieczętowało zawarte przymierze. Jego nadmiar zaś wyraża obfitość darów zbawczych, które przynosi z sobą Mesjasz. Cud w Kanie objawia, że nadeszła już era mesjańska, a z nią intronizuje swoją egzystencję Kościół⁸⁸.

Cudowny połów ryb jest aluzją do życia Kościoła, uchodzi za alegorię misji. Ludzie gromadzą się wokół Jezusa w celu słuchania słowa Bożego. Łódź, z której przemawia Jezus, jest symbolem Kościoła. Podkreślenie przynależności łodzi do Piotra wskazuje na jego prymat. Efekty pracy misyjnej zależą wyłącznie od Jezusa, któremu należy się posłuszeństwo⁸⁹

Cuda-dary wyrażają chrystologiczną prawdę, że całe stworzenie potrzebuje zbawienia. Mają one charakter znaków wskazujących nadejście nowego, zbawczego porządku. Cuda-dary uświadamiają, że ich Autor może opanować sytuację bez wyjścia, przezwyciężyć niedostatek, głód, lęk. Jezus dokonując tych dzieł, chociaż jeszcze jednostkowych, jawi się już antycypacyjnie jako Ten, który miał przyjść uleczyć całą rzeczywistość i poprowadzić kosmos ku eschatologicznej pełni (por. Ap 7, 16 n.).

W związku z tym, że współczesna egzegeza biblijna ukazuje różne funkcje cudów Jezusa, przestarzałym i nieadekwatnym byłoby utrzymywanie w teologii fundamentalnej tradycyjnego podziału Jego dzieł na: uzdrowienia, wskrzeszenia, egzorcyzmy i cuda nad naturą. Ogólnie mówiąc – ostatni gatunek ulega dyferencjacji na cuda-epifanie, cuda-ocalenia i cuda-dary. Przeprowadzone wyżej rozważania dotyczące typologii cudów Jezusa ujawniło transcendentny charakter Jego misji. Jezusowe dzieła służyły Jego mesjańskiemu posłannictwu i były znakiem Jego legitymacji. Z jednej strony cała działalność taumatyczna Jezusa – w tym *implicite* wszystkie rodzaje cudów – wskazywała na Niego i objawiała Go jako boskiego Wysłannika, a z drugiej motywowała Jego roszczenia transcendentne.

⁸⁸ C h a r l i e t. *Le Signe de Cana* s. 17-39; R u s e c k i. *Wierzenie* s. 205 n.

⁸⁹ *Ewangelia według św. Łukasza*. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz. Oprac. F. Gryglewicz. Poznań–Warszawa 1974 s. 141. PSNT III/3; por. T h e i s s e n. *Urchristliche Wundergeschichten* s. 113.

DIE TYPOLOGIE DER WUNDER JESU
IM LICHT DER ZEITGENÖSSISCHEN THEOLOGISCHEN LITERATUR

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die von Jesus vollbrachten Wunder wurden traditionell in Heilungen und Totenaufweckungen, Teufelsaustreibungen und Naturwunder eingeteilt. Diese Einteilung ist heute allerdings veraltet. Viele zeitgenössische Autoren klassifizieren die Wunder Jesu neu. Die Gründe für diese verschiedenen Einteilungen müssen in den sich unablässig entwickelnden Bibelwissenschaften gesucht werden, die neue Impulse für die fundamentaltheologische Interpretation der Werke Jesu liefern. Die zeitgenössische Exegese und mit ihr die Fundamentaltheologie verweisen auf die mannigfaltigen Funktionen der Wunder (offenbarende, christologische, soteriologische, kirchenbildende und pisteologische Funktionen) sowie auf die Motive (menschliche Bedürfnisse, Hindernisse, Szenenbeschreibung), die die Typologie der Wunder Jesu stark beeinflussen. Der Autor des vorliegenden Artikels berücksichtigt die grundlegenden Fragen der Wunder im Evangelium, nämlich das Wesen, die Funktion, die Motive sowie die Beziehungen des Wundertäters zu den Adressaten der Wunder, und nimmt folgende Typologie der Wunder Jesu an: Teufelsaustreibungen, Heilungen, Totenaufweckungen, Legitimationswunder, Rettungen, Gaben. Die Beschreibung der einzelnen Typen der Wunder Jesu macht den transzendenten Charakter der Mission Jesu deutlich. Jesu Werke standen im Dienst seiner messianischen Sendung und fungierten als Zeichen seiner Legitimierung. Einerseits war das gesamte thaumaturgische Wirken Jesu ein Hinweis auf ihn und offenbarte ihn als von Gott gesandt, andererseits motivierte es seine transzendenten Ansprüche.

Aus dem Polnischen übersetzt von Herbert Ulrich